

Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Педагогічного факультет
Кафедра початкової освіти та інноваційної педагогіки

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)

«РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ»

ОПШ Початкова освіта

Рік навчання 2025-2026, семестр 8

Форма навчання (*денна, заочна*)

Галузь знань

А «Освіта»

Спеціальність

А3 «Початкова освіта»

Перший

(бакалаврський) рівень

вищої освіти

**Кафедра
та викладач**

Кафедра початкової освіти та інноваційної педагогіки

Викладач: **Тесленко Тетяна Василівна** – кандидат педагогічних наук, доцент

Лінк на профіль викладача на сайті факультету <https://pf.udu.edu.ua/fakultet/struktura/kafedry/kafedra-pochatkovo-i-osvity/vykladachi-kafedry-poip#teslenko-tv>

Лінк на профіль викладача у Google Scholar: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=rrfJcukAAAAJ>

E-mail: t.v.teslenko@npu.edu.ua

Лінк на курс в MOODLE: <https://moodle.udu.edu.ua/course/view.php?id=5727>

**I. Основна
мета/цілі навчання**

Мета і завдання навчальної дисципліни полягають у формуванні у майбутніх учителів системи знань про технологію розвитку критичного мислення молодших школярів та умінь впроваджувати цю технологію у професійно-педагогічній діяльності в умовах Нової української школи; ознайомленні майбутніх учителів початкової школи з різними методами розвитку критичного мислення, озброєння студентів знаннями та вміннями організації, проєктування, проведення та аналізу освітнього процесу на основі цієї технології з метою формування критичного мислення учнів початкової школи як наскрізної навички.

**II. Місце
навчальної
дисципліни в
освітній програмі**

Навчальна дисципліна вибіркова

Цикл професійної підготовки

III. Обсяг навчальної дисципліни	Денна ф.н.	Заочна ф.н.
	Кількість кредитів	3
Загальна кількість годин	90	90
Лекційні заняття	10	4
Семінарські/практичні заняття	20	8
Самостійна робота	60	78

IV. Короткий зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи технології розвитку критичного мислення

Тема 1.1. Сутність, мета та завдання технології критичного мислення. Історія її виникнення й розвитку.

Особливості навчання критичного мислення, критерії та показники критичного мислення.

1. Що таке критичне мислення? Сутність і поняття.
2. Основні завдання технології критичного мислення, її результати.
3. Історія виникнення та розвитку технології критичного мислення.
4. Які є особливості навчання критичного мислення. Які характеристики КМ мають бути враховані під час навчання.

5. Які є цінності критично мислячої людини?

6. Яких інтелектуальних стандартів або правил ефективного мислення має дотримуватись учитель.

Тема 1.2. Рівні мислення і як вчити учнів ставити запитання різних рівнів.

Таксономія навчальних цілей і результатів. Таксономія Блума. Багаторівневе опитування. Функції та можливості закритих та відкритих запитань.

1. Як пов'язані розвиток критичного мислення і запитання?
2. Як сприяти розвитку критичного мислення за допомогою запитання?
3. Які є поширені помилки вчителів у процесі запитання? На що ще потрібно зважати, ставлячи питання?
4. Таксономія навчальних цілей і результатів. Таксономія Блума.
5. Які запитання може застосовувати вчитель для розвитку критичного мислення учнів.
6. Функції та можливості закритих та відкритих запитань:
  - 6.1. Як «працюють» закриті й відкриті запитання?
  - 6.2. Які запитання є фокусуючими, додатковими та оцінювальними?
  - 6.3. Яке місце посідають закриті та відкриті запитання у структурі уроку?
  - 6.4. Як застосувати закриті і відкриті запитання у роботі з візуальними джерелами інформації.
  - 6.5. Як вчимо учнів ставити закриті і відкриті запитання? (Метод «Товсті» й «тонкі» запитання; Метод «Питальні слова»; Метод «Запитай і відгадай»; Метод «Банк запитань»; Метод «Почережні запитання»; Метод «Техніка формулювання запитань»).

Тема 1.3. Як працювати зі спірними запитаннями. Дискусія у навчанні. Як застосувати спірні запитання у навчанні ефективно.

1. Яке запитання вважаємо спірним?
2. Чому спірне запитання іноді називають проблемним?
3. Що таке дискусія у навчанні?
4. Як застосувати спірні запитання у навчанні ефективно?
  - 4.1. Метод «Неперервна шкала думок»
  - 4.2. Метод «Обмін проблемами»
  - 4.3. Метод «Одна хвилина»
  - 4.4. Метод «Павутиння дискусії»
  - 4.5. Метод «Письмова (тиха) дискусія»
  - 4.6. Метод «Письмові дебати»
  - 4.7. Метод «Займи позицію»
  - 4.8. Метод «Карусель»
  - 4.9. Метод «Дискусія в колі»
  - 4.10. Метод «Дебати»
  - 4.11. Метод «Дерево рішень»
  - 4.12. Метод «Карткова дискусія».

Змістовий модуль 2. Моделювання уроків за технологією розвитку критичного мислення молодших школярів.

Тема 2.1. Організація навчання з розвитку критичного мислення. Структура і методика (технологія) уроку з розвитку критичного мислення учнів. Реконструювання традиційного уроку в урок розвитку критичного мислення.

1. Якою є структура уроку з розвитку критичного мислення.
2. Реконструювання традиційного уроку в урок розвитку критичного мислення.
3. Які інструменти може використовувати вчитель для розвитку КМ.
4. Що таке метод навчання, прийом та стратегія навчання. Як метод пов'язаний з частиною уроку.
5. Що треба враховувати, обираючи методи для уроку.

Тема 2.2. Загальні стратегії розвитку критичного мислення молодших школярів.

1. *Стратегія «Мозкова атака»*
  2. *Стратегія «Асоціативний кущ (гронування)»*
  3. *Стратегія «Передбачення»*
  4. *Стратегія «Кероване читання (читання з передбаченням)»*
  5. *Стратегія «Кероване читання із використанням таблиці передбачень»*
  6. *Стратегія «Запитання до автора»*
-

-
7. *Стратегія «Щоденник подвійних нотаток»*
  8. *Стратегія «Кубування»*
  9. *Стратегія «Читання з позначками (система «поміч»)»*
  10. *Стратегія «Попереднє керівництво»*
  11. *Стратегія «Сенквейн (сенкан, п'ятирядок)»*

Тема 2.3. Стратегії розвитку критичного мислення - графічні організатори.

1. Понятійна таблиця
2. Таблиця «Аналіз ознак поняття»
3. Діаграма Венна
4. Фішбоун
5. Т-схема (схема «Так/ні»)
6. Дискусійна сітка Алверманна
7. Шкала ставлення «Так/ні»
8. Таблиця для порівняння текстів
9. Таблиця «ЗХВ» (Знаю — Хочу знати — Вивчаю).

Тема 2.4. Групові стратегії навчання.

Що таке групове навчання?

Які ролі можуть виконувати учні, працюючи в групах?

Методика взаємних запитань

Читання в парах / складання стислого переказу в парах

Передбачення в парах за ключовими словами

Взаємонавчання

Порушена послідовність

Огляд галереї

Круглий стіл

Ручки на середину

Джигсоу

Тема 2.5. Проектування та конструювання уроків з різних освітніх галузей з розвитку критичного мислення молодших школярів. Як застосувати запитання у рефлексії на уроці.

1. Проектування та конструювання уроків з мовно-літературної освітньої галузі.
2. Проектування та конструювання уроків з математичної освітньої галузі.
3. Проектування та конструювання уроків з природничої освітньої галузі.

Тематика практичних занять

- Сутність, мета та завдання технології критичного мислення. Історія її виникнення й розвитку. Особливості навчання критичного мислення, критерії та показники критичного мислення.
- Рівні мислення і як вчити учнів ставити запитання різних рівнів.
- Організація навчання з використанням технологій розвитку критичного мислення. Структура і (методика) технологія уроку з розвитку критичного мислення учнів. Реконструювання традиційного уроку в урок з використанням технології розвитку критичного мислення.
- Загальні стратегії розвитку критичного мислення молодших школярів.
- Стратегії розвитку критичного мислення - графічні організатори.
- Групові стратегії навчання.
- Проектування та конструювання уроків з різних освітніх галузей з розвитку критичного мислення молодших школярів. Як застосувати запитання у рефлексії на уроці.

Орієнтовний перелік завдань для індивідуальної самотійної роботи

- Дослідження питання історії розвитку технології критичного мислення, скласти хронологію.
- Порівняння таксономії навчальних цілей Блума та Андерсона (спільне та відмінне). На кожному рівень мислення скласти по 3 запитання на 3 освітні галузі початкової освіти.
- Проаналізувавши методичну літературу, скласти різновиди проведення парної і групової роботи зі здобувачами освіти на уроках з використанням технології розвитку критичного мислення.
- Складання таблиці всіх стратегій розвитку критичного мислення учнів, розподіливши їх використання на певних етапах уроку (викликання (актуалізація), усвідомлення змісту, міркування (рефлексія)).
- Аналіз практики впровадження уроку з використанням технології розвитку критичного мислення.
- Проектування уроків з різних освітніх галузей в початковій школі з використанням загальних стратегій розвитку критичного мислення, графічних організаторів, групових стратегій навчання.
- Дослідження досвіду впровадження технології розвитку критичного мислення здобувачів освіти в інших країнах.

Детальні теми лекційних, практичних занять, питання для підсумкового контролю, теми і завдання для самотійної роботи, список джерельної бази та інше містяться на курсі у MOODLE.

V. Результати навчання

Інтегральна компетентність. . Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі початкової освіти з розумінням відповідальності за свої дії.

№	Результати навчання	Компетентності
1	ПР-07 Планувати й здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання.	СК-4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність.
	ПР-09 Планувати та організовувати освітній процес у початковій школі, позаурочні й позашкільні заняття та заходи, використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів початкової школи.	СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій.
2	ПР-12 Застосовувати методи та прийоми навчання, інновації, міжпредметні зв'язки та інтегрувати зміст різних освітніх галузей в стандартних і нестандартних ситуаціях професійної діяльності в початковій школі, оцінювати результативність їх застосування.	СК-7. Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язберезувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.
3.	ПР-10 Використовувати в освітній практиці різні прийоми формувального, поточного і підсумкового оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти, прийоми диференційованого оцінювання дітей з особливими освітніми потребами.	СК-9. Здатність до різних видів оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти на засадах компетентнісного підходу.

VI. Порядок і критерії оцінювання

Форми поточного контролю: Модульні контрольні роботи.

Методи поточного контролю: усне опитування, тести, практичні завдання.

Форма підсумкового контролю: Залік

Методи поточного контролю: усне опитування

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота						Сума
Змістовий модуль № 1			Змістовий модуль № 2			
<i>T 1</i>	<i>T 2-3</i>	<i>MKP 1</i>	<i>T 4-5</i>	<i>T 6-7</i>	<i>T 8</i>	<i>MKP</i>
<i>Практичне 1-6</i>				<i>Практичне 7-9</i>	<i>Практичне 10-14</i>	
34		6	14	24	16	100

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного та модульного контролю

№	Види діяльності	Коефіцієнт (вартість) виду	Кількість робіт	Результат
1	Практична робота на заняттях	4	17	68
2	Самостійні роботи / участь у вебінарах/тренінгах, що відповідають тематиці даного ОК*	2	10	20
3	Модульні контрольні роботи	6	2	12
Підсумковий рейтинговий бал				100

*Здобувачам можуть зараховуватися бали за неформальну освіту (участь у професійних семінарах, вебінарах, тренінгах тощо) з відповідних тем курсу (замість окремих видів практичної чи самостійної роботи з курсу). Для цього студенти мають представити сертифікат учасника/учасниці і підготувати короткий звіт-аналіз опрацьованих питань.

Важливі зауваги щодо оцінювання!

Навчальна дисципліна завершується заліком, тому максимальна кількість балів, яку здобувачі можуть набрати протягом семестру - 100. Залік виставляється як сума поточних балів. Якщо студент бажає підвищити загальний бал, то підсумковий контроль під час заліку викладач проводить в усній формі (опитування).

Якщо здобувачі не отримали 35 балів, у наступному семестрі вони проходять цю навчальну дисципліну повторно на платній основі.

Критерії оцінювання

Під час усних відповідей: повнота та правильність розкриття питання; логіка викладення, культура мовлення, впевненість та аргументованість, використання у відповіді посилань на інформацію з основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників та інших методичних видань тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння та самостійні оцінні судження, висновки.

Під час виконання письмових завдань: повнота та правильність розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати самостійні висновки, ступінь сформованості практичних умінь, досвід творчої та пошукової діяльності, акуратність оформлення письмової роботи.

Рівні відповідності критеріям

Високий рівень (90 – 100 балів). Здобувачі засвоїли зміст навчальної дисципліни повністю, вільно володіють навчальним матеріалом, успішно і креативно розв'язують завдання різних видів складності, аргументовано висловлюють свої думки, займаються самоосвітою, можуть брати активну участь в наукових та творчих проектах. Виконали усі практичні / самостійні завдання правильно та ґрунтовно. Демонструють здатність пов'язувати теоретичні знання з курсу з практичним досвідом професійної діяльності.

Достатній рівень (80 – 89 балів). Здобувачі засвоїли зміст навчальної дисципліни в необхідному обсязі, володіють навчальним матеріалом, виконали завдання до кожної теми, проте у відповідях допускають деякі неточності. Уміння продуктивні, проте без вияву творчості. Здатні працювати самостійно, проте допускає неточності.

Середній рівень (70 – 79 балів). Здобувачі засвоїли зміст навчальної дисципліни в повному обсязі, але його знання містять неточності та помилкові судження, уміння проявляються на репродуктивному рівні. Здобувачі не можуть сформулювати самостійні оцінні судження та висновки.

Задовільний рівень (65 – 69 балів). Здобувачі загалом опанували навчальну дисципліну, але більшість тем засвоїли поверхово, частково. При виконання практичних завдань допускають помилки та потребують допомоги викладача чи колег-студентів.

Низький рівень (60 – 64 балів). Здобувачі засвоїли навчальну дисципліну поверхово, володіють навчальним матеріалом на елементарному рівні, демонструють фрагментарні знання, не можуть самостійно виконати більшість практичних завдань. Виконали частину практичних / самостійних завдань з суттєвими помилками та недоліками.

Незадовільний рівень: 35 – 59 балів з можливістю повторного складання. Здобувачі не засвоїли більшості тем, володіють елементарними знаннями з навчальної дисципліни, не вміють логічно, послідовно, ґрамотно висловлювати думку, практичні уміння не сформовані; **0 – 34 балів з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни.** Здобувачі не виконали більшості завдань, не володіють навчальним матеріалом, змістом курсу не оволоділи.

VII. Політика курсу

Політика щодо відвідування: здобувачі дотримуються вимог чинного законодавства України, Статуту УДУ імені Михайла Драгоманова (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/statut-ukrayinskoho-derzhavnoho-universytetu-imeni-mykhayla-drahomanova>) і Правил внутрішнього розпорядку УДУ імені Михайла Драгоманова (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/nakaz/pravyla-vnutrishnoho-rozporiadku-udu-imeni-mykhaila-drahomnaova>), відвідують заняття відповідно розкладу, дотримуються етичних норм поведінки. Усі учасники освітнього процесу дотримуються загальноприйнятих моральних принципів, правил поведінки та корпоративної культури; підтримувати атмосферу доброзичливості, відповідальності, порядності й толерантності. Відвідування занять з курсу є обов'язковим за визначеним деканатом розкладом. За об'єктивних причин (лікарняний, заява) заняття може бути відпрацьованим. Атмосфера на заняттях повинна бути творчою, відкритою до конструктивної критики. Недопустимі запізнення на заняття; списування.

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Усі завдання передбачені навчальною програмою мають бути виконанні у встановлений викладачем термін. Практичні та самостійні завдання виконуються вчасно та здаються викладачу у визначені ним терміни. Роботи, що здаються з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються нижчою оцінкою (75% від максимальної

оцінки).

Якщо здобувач отримав незадовільну оцінку під час екзамену, в нього виникає академічна заборгованість. Повторно скласти атестацію він повинен до початку наступного семестру в терміни, визначені деканатом.

Якщо здобувачі не погоджуються з оцінкою підсумкової атестації, вони можуть в день оголошення результатів подати в деканат апеляційну заяву. Наступного дня проводиться засідання апеляційної комісії. За письмового екзамена повторне опитування не проводиться. За усного комісія надає здобувачеві право продемонструвати свої знання. Про порядок складання екзаменів, перескладання і оскарження результатів див. «Положення про організацію освітнього процесу».

У разі неатестації перескладання відбувається з дозволу деканату. Здобувачі можуть здійснювати перескладання результатів навчання відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в УДУ імені Михайла Драгоманова», «Положення про порядок контролю якості знань студентів УДУ імені Михайла Драгоманова», «Положення про порядок ліквідації академічної заборгованості студентами УДУ імені Михайла Драгоманова» (посилання на Положення: <https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty>).

Політика щодо конфліктних ситуацій. Вирішення конфліктних ситуацій у ЗВО здійснюється відповідно до «Положення про врегулювання конфліктів в УДУ імені Михайла Драгоманова» (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/nakaz/polozhennia-pro-vrehuliuvannia-konfliktiv-v-udu-imeni-mykhaila-drahomanova>). Між учасниками освітнього процесу здійснюється партнерська взаємодія, толерантність і повага до кожної особистості.

Політика щодо академічної доброчесності ґрунтується на засадах «Положення про академічну доброчесність в УДУ імені Михайла Драгоманова» (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/nakaz/polozhennia-pro-akademichnu-dobrochesnist-udu>).

Викладач ознайомлює здобувачів вищої освіти з правилами поведінки на заняттях, користуванням засобами електронного зв'язку, недопущенням академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, списування, акцентує увагу на заборону використання додаткових джерел інформації під час оцінювання знань, при використанні Інтернет-ресурсів зазначається використане джерело. Під час навчання учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності: етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності. Дотримання академічної доброчесності здобувачами передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю (для осіб з особливим освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей); посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

Умови для інклюзивного вивчення освітнього компонента: дана навчальна дисципліна може викладатися для людей з особливими освітніми потребами. Форми і методи інклюзивного навчання обираються з урахуванням індивідуальних потреб здобувача. Обов'язково поєднуються фронтальні, індивідуальні та групові ФОНД. Традиційні методи навчання поєднуються з інтерактивними і спеціальними (методи педагогічного супроводу та корекції, тощо).

**VIII. Основні
інформаційні
ресурси**

1. Большакова І. Критичне мислення. Початкова школа/Інна Большакова – Київ: «Вид.дім «Перше вересня», 2016. 144 с. (Бібліотека «Шкільного світу»).
2. Вукіна Н. В. Критичне мислення: як цьому навчати : наук.-метод. посібник / Н. В. Вукіна, Н. П. Дементієвська, І. М. Сущенко; за наук. ред. О. І. Пометун. – Харків, 2007. 190 с.
3. Заїр-Бек С.І. Розвиток критичного мислення на уроці / С.І. Заїр-Бек., І.В. Муштавінська. - М .: Просвіта, 2011. 223 с.
4. Запитання на уроці: Навіщо? До кого? Як і про що?: Метод. посібник для вчителів загальноосвітніх шкіл / О. Пометун. – Київ, 2019. 96 с.
5. Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення учнів/ Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. ; за наук. ред. О. І. Пометун. – К.: Вид-во «Плеяди», 2006. 220 с.
6. Пометун О. І. Навчаємо мислити критично: посібник для вчителів / О. І. Пометун, І. М. Сущенко. – Дніпропетровськ: Ліра, 2016. 144 с.
7. Пометун О.І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи: навч.-метод. посіб./О.І. Пометун. К: Видавничий дім «Освіта», 2020. 192 с.
8. Пометун О. І. Основи критичного мислення : навчальний посібник для учнів старших класів загальноосвітньої школи / О. І. Пометун, Л. М. Пилипчатіна, І. М. Сущенко, І. О. Баранова. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. 216 с.
9. Пометун О. І. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи / О. І. Пометун, І. М. Сущенко. Київ, 2017. 96 с.
10. Пометун О.І. Урок, що розвиває мислення. 70 методів в одній книзі: навч.-метод. посіб./О.І. Пометун. К., 2020. 104 с.
11. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. / Наук. ред., передм. О.І.Пометун. – К.: Плеяди, 2006. 220 с.
12. Тягло О.В. Критичне мислення: Навчальний посібник. - Х: Основа, 2008. 189 с.

Обговорено та затверджено на засіданні кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки
Протокол № 5 від 6 лютого 2025 року
